

Electronic Signage in Shuls on Shabbos

1. רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכה א

יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו משום שנאמר +ישעיהו נ"ח+ אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני, כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר.

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קטז עמוד ב

אמר רבי נחמיה: מפני מה אמרו, כתבי הקדש אין קורין בהן - כדי שיאמרו: בכתבי הקדש אין קורין, וכל שכן בשטרי הדיוטות.

3. רש"י מסכת שבת דף קטז עמוד ב

שטר הדיוטות - כגון של חשבונות, או איגרות השלוחות למצא חפץ.

4. תוספות מסכת שבת דף קטז עמוד ב

וכ"ש בשטרי הדיוטות - פירש בקונטרס איגרות ותימה דנהגו העולם לקרות בכתב ואיגרות השלוחים ממקום למקום ולטלטלן ודאי שרי דהא ראויין לצור ע"פ צלוחית ונראה לר"י דלא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהן אבל איגרות שרי דפעמים שיש בהן פקוח נפש ואפי' יודע שאין בו פקוח נפש מתיר ר"ת דלא הוי שטרי הדיוטות כיון שאין צריך למה שכתוב בה לפי שיודע מה שבאיגרות ואם אינו יודע שמא יש בו צורך גדול או פקוח נפש ושרי וכ"מ בירושלמי דקאמר מפני מה אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אומר מה בכך אם אתעסק בשטרותי משמע דווקא כעין חובות ושטרות קאמר וכן פי' רש"י לקמן גבי גזירה שלא יקרא בשטרי הדיוטות דבשטרי מקח וממכר קאמר וכן הגיה בפ"י כתב ידו ומיהו אותן מלחמות הכתובין בלע"ז נראה לרבינו יהודה דאסור לעיין בהן דלא גרע מהא דתניא בפ' שואל (לקמן קמט.) כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור לקרות בהן בשבת ואפי' בחול לא ידע ר"י מי התיר דהו"ל כמושב לצים.

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמח עמוד ב

משנה. מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו, אבל לא מן הכתב...

6. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמט עמוד א

גמרא. מאי טעמא? רב ביבי אמר: גזירה שמא ימחוק. אביי אמר: גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו? - איכא בינייהו: דכתב אכותל, ומידלי. למאן דאמר שמא ימחוק - לא חיישינן, ולמאן דאמר שמא יקרא - חיישינן. ולמאן דאמר שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא! ותו: לשמא ימחוק לא חיישינן? והתניא: לא יקרא לאור הנר, ואמר רבה: אפילו גבוה שתי קומות, אפילו גבוה שתי מרדעות, אפילו עשרה בתים זה על גבי זה - לא יקרא! ... - אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי. ודקא קשיא לך דרבה - דרבה תנאי היא. דתניא: מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו, אבל לא מן הכתב. רבי אחא מתיר מכתב שעל גבי הכותל. היכי דמי? אילימא דכתיב מתתא - ליחוש שמא ימחוק. אלא לאו - דכתב ומידלי. ושמע מינה: דרבה תנאי היא, שמע מינה... ותנו רבנן: כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - אסור לקרותו בשבת.

7. רש"י מסכת שבת דף קמט עמוד א

כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות - כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית. אסור לקרותו בשבת - שמא יקרא בשטרי הדיוטות.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז

סעיף יב

טז זימן אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב כמה זימן וכמה מגדים הכין להם, (מז) אסור [טז] לקרותו בשבת אפילו אם הוא כתוב ע"ג כותל (מח) גבוה הרבה, משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, דהיינו שטרי חובות וחשבונות דאפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור (הרא"ש ור"ן פ' השואל וטור), אבל אם (מט) <י> חקק בכותל (נ) יז חקיקה שוקעת, מותר; אבל יח בטבלא ופנקס אפילו אם הוא חקוק, אסור לקרותו.

(משנה ברורה שם)

(מז) אסור לקרותו - בגמרא איתא שני טעמים אחד שמא ימחוק מן האורחין ומן המגדים דהיינו שלפעמים רואה שלא הכין להם כל צרכם ומתחרט שזימן אורחים יותר מן הראוי ומוחק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש וכן במיני מגדים ג"כ מתנחם לפעמים למעטם ועוד טעם שמא יבוא לקרות גם בשטרי הדיוטות וזה אסור כדלקמיה בסי"ג. ומה שנוהגין שהשמש קורא מתוך הכתב לסעודה [נג] יש מחמירים דנהי דלשמא ימחוק ליכא למיחש אלא כשבעל הסעודה בעצמו קורא ומטעם שכתבנו מ"מ הלא איכא למיגזר משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות אך כשהסעודה היא של מצוה יש להקל [נד] הקריאה להשמש דהוי בכלל חפצי שמים דשרי כמ"ש סימן ש"ו ס"ו וכ"ש דמותר לשמש להכריז כרוז בבהמ"ד מתוך הכתב אמנם בשערי תשובה הביא ליישב המנהג להקל להשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודת הרשות דעל השמש מעיקרא לא גזרו כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה כעובדא דקמצא ובר קמצא:...

(מט) חקק בכותל - דמשום שמא ימחוק ליכא דחקיקה כיון שהיא שוקעת קשה להמחק ומשום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נמי לא גזרינן דלא מיחלף בשטר [דאף דאם כתב בכותל גבוה אסור משום שמא יקרא התם מכתובה לכתובה מיחלף אבל הכא מחקיקת הכותל לא אתי לאחלופי בכתיבת השטר] אבל טבלא ופנקס שהם מטלטלים מיחלף בשטרי הדיוטות: (נ) חקיקה שוקעת - אבל בולטת אסור דגזרינן שמא ימחוק ואפילו גבוה הרבה שאינו מגיע לשם למחוק משום לא פלוג וכמ"ש סימן ער"ה).

סעיף יג

שטרי הדיוטות, דהיינו (נא) שטרי חובות וחשבונות <יא> ואגרות של (נב) שאלת שלום, אסור לקרותם; (נג) ואפי' לעיין בהם בלא קריאה, אסור.

(משנה ברורה שם)

(נא) שטרי חובות וחשבונות - י"א משום [נו] ממצוא חפצך [נז] וי"א משום שמא ימחוק:)

סעיף יד

לקרות באיגרת השלוחה לו, אם אינו יודע מה כתוב בה, (נד) יט מותר ולא יקרא בפיו אלא יעיין בה; ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום, * (נה) טוב ליזהר (נו) כ [יז] <יב> שלא יגע בה.

סעיף טו

כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או דיוקנאות של ב"א של מעשים כגון מלחמות דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, כא אסור לקרות בו (נז) בשבת.

9. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קמט עמוד א

...ונפקא מינה היכא דקרי אחרוני בהדיה דליכא משום שמא ימחוק דכל חד וחד מדכר לחבריה, כדאמרינן גבי אין קורין לאור הנר בפרק קמא דמכילתין (י"ב ב'), וכדאמרינן בעשרה מסתפגין באלונטית אחת בפרקין דחבית (לעיל קמ"ז א').

10. מסקנות של הרב משה כהן בס' תחומין כרך לא' עמ' 108

ה. יישום הפתרון בלוחות אלקטרוניים

- לוחות אלקטרוניים נהנים מכמה גורמים שעליהם הצבענו בפרק הקודם כפתרון המאפשר את הקריאה בהם בשבת:
- א. המתפלל הרגיל אינו יכול וגם אינו רשאי לשנות או למחוק את הכתוב בהם, ודינו לגביהם כמו דינו של השמש ברשימות לסעודה.
 - ב. כתיבה במחשב ועל גבי צג אינם נחשבים ככתיבה האסורה מדאורייתא, ולגביה ניתן לטעון כצד המיקל שהעלה בעל פרי-מגדים הנזכר לעיל.
 - ג. העיון בלוחות אלו המוצבים במקום ציבורי נעשה בדרך כלל בנוכחות של אחרים, שיכולים להזהיר ולהזכיר לכל הבא לשנות משהו בלוחות ששבת היום. סברות אלו פותרות את איסור קריאת הרשימות בשבת (לעיל פרק ב). עדיין נותרה בעיית הקריאה בשטרי הדיוטות (לעיל פרק א), אולם גם לגביה יש מקום להעלות כמה סיבות להיתר:
 - א. התוספות הגבילו את האיסור רק לשטרי חוב.
 - ב. לוחות הקבועים בקיר הרי הם כחקיקה בכותל, ואין הדבר מתחלף בשטרות. וגם אם הלוחות עשויים להיטלטל, שמא ניתן לצרף את דעת הרמב"ם ובעל המאור שחקיקה בטבלה אף היא מתירה את הקריאה בה. אכן, בימינו המסחר נעשה לא רק בשטרי חוב, אלא הוא ניבט אלינו מכל שלט חוצות, ולכאורה היה מקום לאסור את כל הדומה,¹ ובכלל זה את הלוחות האלקטרוניים שבנידוננו.²
 - ג. כיון שמדובר בלוחות המוצבים בבתי כנסת, ובאמצעותם מודיעים על זמני תפילות ושיעורים, הרי מדובר בדבר מצוה ובצורכי הרבים.
 - ד. הקריאה נעשית בדרך של עיון בלבד, ולא בקול רם, והרי כאמור לעיל (פרק א) לפי המרדכי בעיון בלבד הדבר מותר.
 - ה. לפי המגן-אברהם (שז, טז) העיון ברשימת אורחים שזומנו לסעודה הותר משום "מנהג ישראל תורה הוא". ואכן, לוח מודעות בבית כנסת כבר נעשה למנהג. אלא שלגבי לוחות אלקטרוניים יש מקום להסתפק שמא תופעה חדשה זו שטרם השתרשה בכל בתי הכנסת עדיין אין להחשיבה כמנהג.
 - ו. לפי דברינו לעיל (פרק ג) הגזירה משום שטרי הדיוטות אמורה רק על דברים שלב האדם נמשך אליהם, כגון דיוקנאות של מעשים. דומה שההודעות הנרשמות על גבי הלוחות האלקטרוניים הפשוטים אינם בכלל אלה. אך לוחות מהסוג החדש שנראים כמסך טלויזיה מתחלף קשה יותר להקל בהם, ומוטב להמנע מכך אם אפשר במיוחד במה שנוגע לימות החול.